

Česká knižnice, pokus číslo tři

A2, 20. 1. 2010, Jiří Holý

O vydávání kánonu české literatury

Česká knižnice se už dvanáct let snaží veřejnosti představovat kánon české literatury v kvalitně edičně připravených a komentovaných svazcích. Po stagnaci a neshodách editorů s Nakladatelstvím Lidové noviny začaly nyní svazky této edice vycházet v nakladatelství Host. Jeden ze zakladatelů knižní řady rekapituluje její úspěchy i nezdary a zařikává budoucnost.

Když jsme před dvanácti lety zakládali Českou knižnici jako reprezentativní ediční řadu národní literatury, vypadala její budoucnost velmi dobře. Projekt se těšil podpoře prezidenta Václava Havla, soukromý sponzor nám slíbil částku jeden milion korun každý rok. Plánovali jsme deset až dvanáct svazků ročně, včetně náročných studijních edic s variantami textu a různocněními. Počítali jsme s tím, že vydané tituly budou stále na trhu a že si každý zájemce o literaturu z nich bude moci postupně vytvořit knihovničku, jakýsi kánon české klasiky. Ceny měly být dotovány, aby byly co nejnižší, přístupné třeba pro studenty.

Stalinisté, vrazi a spisovatelé

Dnes je situace jiná. Sponzoři jsou v nedohlednu, žebrání o podporu u soukromých podnikatelů či velkých firem je bezvýsledné. Příspěvky z ministerstva kultury sice drží Českou knižnici jakžtakž nad vodou, ale roční počet svazků musel být zredukován z deseti na čtyři. Ne všechny vydané edice a komentáře z dosud vydaných takřka šedesáti svazků byly dokonalé. Ukázalo se totiž, že stejně nesnadné jako shánět peníze je sestavit spolehlivý tým editorů. Někteří z těch, kdo stáli u založení edice, zemřeli - Emanuel Macek, Mojmír Otruba, Alexandr Stich, Miroslav Červenka. Ti, kdo je nahradili, měli často jen minimální zkušenosti. Několik plánovaných titulů vůbec nevyšlo, protože je editoři nedodali. Jiné musely být vydány narychlo, aby byl vyčerpán grant, a je to na nich částečně vidět. Zájem čtenářů byl hodně kolísavý, některých svazků (staré české legendy, J. A. Komenský, Josef Škvorecký) se sice prodalo několik tisíc, ale u jiných (Michna z Otradovic, Karel Schulz, Karel Michal) jen desítky kusů. Přesto zkoušíme v České knižnici pokračovat, tentokrát u nového nakladatele, brněnského Hosta a s novou grafickou úpravou. Je to už třetí pokus, první tituly vyšly ještě v zanikajícím Českém spisovateli, dalších víc než padesát v Nakladatelství Lidové noviny. Proč jsme znovu změnili nakladatelství? Kromě obtížné komunikace s vedením jsme nebyli spokojeni s tím, že NLN odmítalo některé autory vydávat, že nevyšly dotisky ani u vyprodaných titulů a že se naše knížky ocitaly v Levných knihách. Od nového nakladatele si slibujeme kvalitnější distribuci a větší pochopení pro literární hodnoty. Jsme totiž přesvědčeni, že do české literatury patří všichni spisovatelé bez ohledu na jejich občanská stanoviska a morální profil. Jakub Deml byl patrně antisemita a Vítězslav Nezval či Václav Řezáč stalinisté. To jsou jistě mravně a politicky neúnosná stanoviska. Tito autoři však napsali pozoruhodná díla. Budeme je proto vyřazovat z české literatury? Potom nesmíme vydávat ani Villona, vždyť to byl zloděj a nejspíš i vrah, nemluvě o Célinovi a Poundovi, kteří sympatizovali s fašismem.

Bez ohledu na čas a ideové postoje

Soustavných pokusů o reprezentativní edice české literatury bylo několik. Nejznámější byla Národní knihovna, která vycházela od padesátých do osmdesátých let 20. století a dosáhla sta svazků. Většina z nich byla edičně pečlivě připravena. Národní knihovna však byla soustředěna ke klasice 19. století, starší literaturu pominula vůbec a 20. století představila jen výběrově, neboť leckteří autoři nevyhovovali dobovým kritériím literárním (Weiner, Orten) nebo ideovým a politickým (Deml, Durych, Čep, Hostovský). Na rozdíl od ní je Česká knižnice koncipována jako řada, která obsáhne celou českou literaturu jedenácti století bez rozdílu času a ideových postojů autorů.

Z dosud vydaných svazků náleží devět do literatury starší a střední doby, čtyřadvacet do období 19. století (Máchovy básně v Červenkově edici vyšly dvakrát, druhé vydání bylo revidované) a stejný počet do literatury století dvacátého, včetně žijících autorů (Škvoreckého *Zbábělci* a Grušův *Dotazník*). Základ ediční řady tvoří pochopitelně texty, které jsou obecně známé a uznávané (z nich vyšly např. Komenského *Labyrint světa*, Máchovy verše i prózy, Erbenova *Kytice*, *Babička* i povídky Boženy Němcové, Neruda, Dyk, Čapek, Vančura, Zahradníček, Kainar). Vedle nesporných klasiků vydáváme i díla méně známá, která si podle našeho názoru zasluhují pozornost (například Kořínkovy *Staré paměti kutnohorské z 18. století*), nebo svazky zaměřené k dobovému žánru (*Pohádkové drama z přelomu 19. a 20. století*, *Poetická próza z dvacátých let 20. století*). Tradiční rámec národní literatury překračujeme tím, že přinášíme i díla jinojazyčná, která vyrostla z českého prostředí. Vždyť čeština nebyla prvním, ale vlastně až pátým spisovným jazykem na našem území (po staroslověnětině, latině, hebrejštině a němčině). Proto vyšly vedle českých i staroslověnské a latinské legendy (*Středověké legendy o českých světcích*), kázání českoněmeckého osvícence Bernarda Bolzana (Exhorty). Čas od času sáhne Česká knižnice k dobové produkci konzumní a zábavné: *Tři knížky lidového čtení*, *Tříkrát rozprávky o jednom hrdinovi*, *Zábavné povídky raného obrození*, Herrmannovy *Nedělní povídky*.

Na novém začátku

Zdá se mi, že hlavním problémem České knižnice byl nedostatek informovanosti a reklamy. I když budeme respektovat fakt, že prestiž literatury klesá a že se čte méně než dříve, stále by se ještě mohlo najít několik stovek pravidelných čtenářů, kteří si koupí vrcholná díla české literatury v pečlivě připravených edicích a s komentáři. Větší zájem by mohly projevit i příslušné státní instituce. Podobné edice existují ve všech sousedních zemích a jsou podporovány jako jeden pilířů národní vzdělanosti a kulturní paměti.

V prosinci 2009 vyšly dva nové svazky České knižnice v nakladatelství Host. Jsou to básně Julia Zeyera a povídky Zikmunda Wintra. První svazek připravila Tereza Riedlbauchová. Obsahuje cyklus básní *Vyšehrad*, inspirovaný mytickou národní minulostí, a pozdní *Troje paměti Víta Choráze*, ve kterých se tento autor lumírovské generace přiblížil modernistům. Wintrovy povídky a novely, jež k vydání připravila Věra Brožová, neukazují slavnou českou minulost, ale ironickou a groteskní tvář dějin. Pozoruhodný a nečekaně živý je také autorův jazyk. Věřím, že nový začátek České knižnice bude úspěšný.